

УДК 37.0:364:355

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-6(344)-1-130-139

Трубавіна Ірина Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії Національної гвардії України,
м. Харків, Україна.
trubavina@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1057-430X>

Бойко Світлана Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та психології
Харківського національного університету
внутрішніх справ, м. Харків, Україна.
svet.boyko.76@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3324-2140>

Ніконенко Олег Вікторович,

старший помічник начальника науково-організаційного відділу
Національної академії Національної гвардії України,
м. Харків, Україна.
nikon2999@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0689-2030>

**ЕТИЧНІ ПИТАННЯ СПІЛКУВАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ
У РОБОТІ З СІМ'ЄЮ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ**

Актуальність проблеми пов'язана із: 1) Появою значною кількістю осіб, які перебувають в складних життєвих обставинах внаслідок військового конфлікту на Сході України, пандемії, гуманітарної кризи в країні. 2) Відсутністю підготовки соціальних працівників в закладах вищої освіти до роботи в умовах військового конфлікту, всі вони готувалися до роботи в мирних умовах. 3) Сім'я має особливості, що вимагають етичного підходу до соціальної роботи з нею: сім'я – це замкнута система, яка існує тільки завдяки власній відокремленості від суспільства; сім'я – це підсистема суспільства, яка відображає у своєму житті його цінності та норми і водночас має право на власні традиції, визначення мети і способу своєї життєдіяльності; сім'я складається з підсистем – членів сім'ї, що мають рівні права у суспільстві і водночас – традиційні ролі в сім'ї, займають рівне місце в розподілі влади в сім'ї і водночас впливають на інших членів сім'ї. В умовах військового

конфлікту, відсутності батька або матері відбувається перерозподіл традиційних ролей в сім'ї, влади. Відбувається напруження в сім'ях військовослужбовців. Тому необхідно з'ясувати, на яких етичних засадах сьогодні треба здійснювати соціальну роботу з сім'ями військовослужбовців.

Існуючі дослідження розкривають: етику соціально-педагогічної роботи з сім'єю (Трубавіна, 2009) соціальну реабілітацію військовослужбовців (Бриндіков, 2017), соціально-педагогічну роботу з сім'ями військовослужбовців в мирних умовах (Олексюк, 2011), відомчу соціальну роботу з військовослужбовцями (Соціальна підтримка..., 2018; Трубавіна, Каліна та Байдала, 2020). Але питання етики спілкування і поведінки з сім'ями військовослужбовців України в умовах пандемії і військового конфлікту досі не було розкрито в наукових дослідженнях. Тому метою статті є визначення етичних засад спілкування і поведінки соціального працівника України в сучасних умовах з сім'ями військовослужбовців.

Методами дослідження є теоретичний аналіз джерел, узагальнення, синтез, дедукція, індукція, порівняння.

Під соціальною роботою, згідно законодавству України (Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю, 2001), розуміють «професійну діяльність, спрямовану на запобігання, мінімізацію негативних наслідків та подолання складних життєвих обставин сімей, дітей та молоді, посилення їхньої здатності до реалізації власного життєвого потенціалу». Це цілком стосується військовослужбовців і членів їх сімей. Ця діяльність здійснюється шляхом надання соціальних послуг, які перераховані в законодавстві України (Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України, 2001; Про соціальні послуги: Закон України, 2019). Соціальні послуги вирішують соціальні проблеми населення і реалізуються через соціальну роботу, це – «дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Особі/сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг» (Про соціальні послуги: Закон України, 2019). Практична соціальна робота визначається як діяльність, яка спрямована на подолання перешкод та несправедливості, існуючих у суспільстві (Зверева, 2000, с. 47).

Етика соціальної роботи – це мораль професійної роботи, що складається із: 1) свідомості; 2) діяльності соціального працівника; 3) стосунків, які пов'язують свідомість фахівця та діяльність (Трубавіна, 2009). Як правило, вони відбиті в етичних кодексах і нормах, правилах, стандартах поведінки фахівців, які працюють з людьми. Етичні кодекси регулюють правила поведінки, дають загальні настанови для поведінки і спілкування соціальних працівників з клієнтами.

Етична свідомість – це погляди, цінності, принципи, переконання особистості, що регулюють її поведінку і ставлення до навколишнього

світу, людей, себе самого. Права людини і соціальна справедливість – ціннісна основа діяльності соціального працівника. Загальнолюдською цінністю є добро. Моральний образ зла характеризується порушенням суб'єктом зла порядку й міри, узгодженості з іншими рівно порядковими йому одиницями; зосередженості на собі; самоствердженнями всупереч іншим і за рахунок інших (Малахов, 1996). За Є. Холостовою (2000), цінність життя на практиці реалізується через активну підтримку всієї діяльності в галузі забезпечення прав і поліпшення життя населення. Цінність свободи означає те, що кожна людина, сім'я має право на свободу вибору способу життя. Соціальна справедливість – це задоволення первинних потреб людини і справедливий розподіл матеріальних ресурсів, це засіб захисту від пригнічення (с. 24–25). О. Солодянкіна (2000) називає 3 положення, які віддзеркалюють загальнолюдські цінності: 1) повага до людини; 2) людина – унікальна соціальна істота, яка реалізує свою унікальність через інших людей, і яка залежить від них у розвитку цієї унікальності; 3) людині притаманна здатність до змін, поліпшення росту та здатності до свободи вибору, прийняття рішень. Виділяють такі групи цінностей соціальної роботи: 1) що відбивають специфіку професійної діяльності альтруїстичного характеру; 2) етичної відповідальності перед професією; 3) ті, що пов'язані з потребою у самореалізації, самостверженні і самовдосконаленні особистості соціального працівника і досягненням професіоналізму діяльності (Соціальна педагогіка, 2000, с. 97). При цьому етичними критеріями діяльності соціального працівника, враховуючи закордонний досвід (Лобанов, 1996, с. 75), повинні бути: 1) найбільший соціальний результат; 2) забезпечення прав і свобод; 3) справедливий розподіл зиску і витрат між усіма. На основі викладеного можна говорити про те, що у своїй роботі соціальний працівник спирається на цінності різного рівня і виду. Цінності можуть бути: біологічними; соціальними (вічні, загальнолюдські; загальнослов'янські; українського слов'янства; громадянські; сімейного життя; особистого життя); духовними (пов'язані зі специфікою професійної діяльності альтруїстичного характеру; етичної відповідальності перед професією; пов'язані з потребою професійної самореалізації, самоствердження) (Трубавіна, 2009).

Цінності діяльності соціального працівника відбито в етичних принципах і нормах. Вони характеризують певну цілісну лінію поведінки людини, стають складовими її морального характеру і надають поведінці особи завбачуваності. Зазначимо, що в умовах війни завжди пріоритет в соціальних послугах надається дітям, жінкам, особам похилого віку. Рівність у соціальній роботі є нормою і принципом, відповідно до якого всі повинні мати рівний доступ до послуг, ресурсів і можливостей і вимагають рівного ставлення до них різних установ. Рівність передбачає знання нерівності. Необхідним є принцип спрямованості на самовизначення (це і право відповідальності за свої дії). Самовизначення

виключає будь-який примус. Принцип конфіденційності передбачає збереження професійної таємниці, за винятком загрози життю і здоров'ю членів сім'ї. Це означає повагу до приватного життя людини, сім'ї, таємницю інформації, яка від неї отримана, а також розуміння того, що інформація про сім'ю не може бути застосована для інших цілей без відповідних санкцій. Об'єктивність передбачає реальне сприйняття проблем, доброзичливе, рівне ставлення до всіх, схвалення успіхів і водночас розуміння причин невдач, негативних рис людей з наступною їх корекцією. Об'єктивність означає знання професійної межі, збереження дистанції разом з виявленням симпатії, чуйності, уваги, турботи; виявлення емоцій і почуттів разом із здійсненням роботи. Принцип толерантності означає повагу, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур, форм самовираження та самовиявлення людської особистості, розуміння і прийняття розбіжностей. Соціальна відповідальність передбачає, що фахівець знає свої права та обов'язки, шляхи та засоби різних варіантів їх реалізації з урахуванням їх можливих наслідків.

Моральні норми – система вимог, що визначають обов'язки соціального педагога щодо сім'ї, людини та суспільства; конкретні зразки, які не тільки орієнтують поведінку особистості, але й дають можливість оцінити й контролювати її. Ці норми можна поділити на: абсолютні – ті, що задовольняють потреби суспільного життя віками, не залежать від часу та обставин, є ідеалом, до якого прагне людство; відносні (юридичні) – ті, що задовольняють потреби в нормах поведінки, які необхідні в певний історичний період чи в певних обставинах життя; короткочасні (політичні) – задовольняють потреби справедливості в окремих, неповторних моментах, випадках. Ці норми реалізуються на різних рівнях діяльності соціального працівника: 1) мікрорівні окремої особистості та сім'ї; 2) проміжному рівні групового спілкування; 3) макрорівні суспільства (Соціальна профілактика торгівлі людьми, 2005, с. 24). Виходячи з професійних цінностей соціального працівника, міжнародних, етичних принципів і стандартів соціальної роботи, вітчизняного кодексу етики соціального працівника щодо впровадження етичних норм у соціальну роботу, особливостей сім'ї, можна розкрити норми етичної поведінки соціального працівника з військовослужбовцями та членами їх сімей таким чином:

I. Абсолютні: завжди пам'ятати про інтереси сім'ї в цілому і окремих її членів, зберігати цілісність сім'ї; захищати права сім'ї та її членів, надавати необхідну підтримку і допомогу, сприяти розвитку сім'ї та її стабілізації, формуванню її самостійності; зберігати професійні межі при виявленні почуттів та емоцій, виявляти емпатію при розв'язанні проблем сім'ї; сприяти благу сім'ї; втілювати на практиці цінності та принципи етики соціального педагога; попереджувати нерівність, дискримінацію, негуманність дій в сім'ї та щодо неї, боротися з ними, виступаючи як захисник сім'ї; ставити службовий обов'язок над усе,

бути відданим своїй професії; вміти не піддаватися впливам, залишатися об'єктивним, діючи в межах своєї компетентності; виходити з позиції милосердя, виконуючи різні ролі; прагнути до самовдосконалення, підвищення своєї педагогічної майстерності; бути спрямованим на дії; працювати з опорою на позитивне в сім'ї та людині; постійно прагнути до поліпшення життя людей, зменшення страждань; сприяти інтеграції, виступати і боротися проти сегрегації сім'ї або окремих її членів.

II. Відносні: бути доброзичливим, уважним у роботі, вміти вислуховувати, передавати інформацію, здійснювати вплив на сім'ю в цілому та на окремих її членів; не обманювати, бути чесним; спонукати сім'ю та її членів до самовизначення (а не бути для неї «спонсором»), активізувати і стимулювати її потенціал; бути зразком етичної поведінки, носієм високих моральних якостей; не давати обіцянок від імені інших працівників; діяти в межах своєї компетентності; нести персональну відповідальність за свої дії; не брати платню за дії, які є функціональними обов'язками; зберігати і захищати гідність, честь і права своїх колег; дотримуватись ідей рівності у роботі з сім'єю і захищати рівноправність жінок і чоловіків у сім'ї; виконувати свої обов'язки якнайкраще.

III. Короткочасні: спонукати сім'ю до самостійного або спільного прийняття рішень; виявляти довіру до сім'ї, але враховувати всі позиції, погляди, думки; інформувати сім'ю про мету, зміст, методи, засоби, результати своїх досліджень, здійснювати їх за згодою сім'ї; враховувати структуру сім'ї, розподіл влади, гендерні, вікові, індивідуальні особливості членів сім'ї; будувати стосунки з сім'єю на основі діалогу, на рівних; мати бадьорий настрій, вміти зацікавлювати перспективами, переконувати; не підміняти роботи ремеслом, не низводити мистецтво до заробітку, любити свою професію; нагадувати сім'ї про її можливості, потенціал, а не про її недоліки; схвалювати і попереджати, застосовувати якомога менше осуду і критики, переконувати, а не забороняти; активно співпрацювати з іншими особами, від яких залежить добробут сім'ї; не відштовхувати людей, якщо не в змозі їм допомогти (Трубавіна, 2009).

Можна сформулювати моральні якості соціального працівника: чесність, послідовність, принциповість, гнучкість у стосунках; неупередженість, об'єктивність; повага, ввічливість; тактовність, делікатність, конфіденційність; витриманість, рішучість, цілеспрямованість, наполегливість; зацікавленість, відкритість, емоційність при дотриманні професійних меж; емпатія, доброзичливість, терпимість, чуйність, толерантність; стабільність, розсудливість; справедливість, відповідальність; гуманістична спрямованість, турботливість, щирість; компетентність (Там само). Означені якості є професійно важливими, вони забезпечують як успіх професійної діяльності соціального працівника, так і сприятливу атмосферу у стосунках з клієнтами, виховуються як у батьківській сім'ї, колективі, так і завдяки самовихованню. Моральні якості надають переконаності у

необхідності дотримуватися принципів, норм, цінностей і є основою формування моральних звичок та етичної поведінки соціального педагога.

Враховуючи викладене, можна стверджувати, що етика соціального працівника в сучасних умовах визначає діяльність, свідомість і спілкування соціального працівника, поведінку з клієнтами, вимагає врахування особливостей сім'ї, умов її життєдіяльності, змін в структурі сім'ї. Етика поведінки і спілкування соціального працівника передбачає опору на етичні кодекси, законодавство, критерії надання соціальних послуг. В своїй роботі соціальний працівник користується цінностями різного порядку і рівнів, дотримується принципів професійної етики, моральних норм різного рівня. Перспективами подальших досліджень є вироблення професійних кодексів етики у військово-соціальній роботі, розробка філософії надання соціальних послуг в умовах війни.

Список використаної літератури

- 1. Трубавіна І. М.** Теоретико-методичні основи соціально-педагогічної роботи з сім'єю : дис. д-ра пед. наук: 13.00.05 / ЛНУ імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2009. 595 с.
- 2. Бриндіков Ю. Л.** Зарубіжний досвід реабілітації військовослужбовців – учасників бойових дій. *Педагогічні науки*. 2017. Т. 2. № 78. С. 195–200.
- 3. Олексюк Н. С.** Соціально-педагогічна робота з сім'ями військовослужбовців в умовах реформування Збройних Сил України : монографія. Київ : Видавничий дім «Слово», 2011. 304 с.
- 4. Соціальна підтримка військовослужбовців Збройних Сил як важливий напрям соціальної політики у США: соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід : колективна монографія / В. Поліщук та ін.; Тернопіль : Осадча Ю. В., 2018. С. 182–196.**
- 5. Трубавіна І. М.,** Каліна К. Є., Байдала В. В. До питання про теоретичні основи соціальної роботи з військовослужбовцями (на основі світових і вітчизняних теорій). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2020. № 7 (338). С. 211–224. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-7\(338\)-211-224](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-7(338)-211-224).
- 6. Про соціальну** роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 № 2558-III. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 26.04.2021).
- 7. Про соціальні** послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 26.04.2021).
- 8. Зверева І. Д.** Міжнародний форум соціальних працівників. *Практична психологія та соціальна робота*. 2000. № 6. С. 46–47.
- 9. Малахов В.** Етика : курс лекцій. Київ : Наукова думка, 1996. 246 с.
- 10. Холостова Е. І.** Этические императивы и ценности социальной работы. *Этика социальной работы : материалы методологического семинара ; под ред. Е. И. Холостова*. М., 2000. С. 23–29.
- 11. Солодянкина А. С.** Этические и профессиональные

ценности социальной работы. *Этика социальной работы : материалы методологического семинара* ; под ред. Е. И. Холостова. М., 2000. С. 30–42. **12. Соціальна педагогіка** : підручник ; А. Й. Капська та ін.; під ред. А. Й. Капської. Київ : УДЦССМ, 2000. 264 с. **13. Лобанов В.** США: Административная этика и государственная служба. *Проблемы теории и практики управления*. 1996. № 4. С. 68–73. **14. Соціальна профілактика торгівлі людьми** / К. Б. Левченко та ін. ; під ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. Київ : Держсоцслужба, 2005. 344 с. (Рекомендовано МОН України).

References

1. Trubavina, I. M. (2009). Teoretyko-metodychni osnovy sotsialno-pedahohichnoi roboty z simieiu [Theoretical and methodological bases of social and pedagogical work with the family]. *Doctor's thesis*. Luhansk [in Ukrainian]. **2. Bryndikov, Yu. L.** (2017). Zarubizhnyy dosvid reabilitastii viyskovosluzhbovtziv – uchasnkyiv boyovykh diy [Foreign experience in the rehabilitation of servicemen – participants in hostilities]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences*, 2, 78, 195-200 [in Ukrainian]. **3. Oleksiuk, N. S.** (2011). Sotsialno-pedahohichna robota z simyamy viyskovosluzhbovtziv v umovakh reformuvannia Zbroynykh Syl Ukrainy [Socio-pedagogical work with the families of servicemen in the conditions of reforming the Armed Forces of Ukraine]. Kyiv: Vydavnychy dim «Slovo» [in Ukrainian]. **4. Polishhuk, V.** et al. (2018). Sotsialna pidtrymka viyskovosluzhbovtziv Zbroynykh Syl yak vazhlyvyi napryam sotsialnoi polityky u SShA: sotsialna robota z riznymy katehoriyamy naseleennya u terytorialniy hromadi: ukraïnski realii ta mizhnarodnyy dosvid [Social support for servicemen of the Armed Forces as an important area of social policy in the United States social work with different categories of the population in the territorial community: Ukrainian realities and international experience]. (pp. 182-196). Ternopil [in Ukrainian]. **5. Trubavina, I. M.,** Kalina, K. Ye., & Baydala, V. V. (2020). Do pytannya pro teoretychni osnovy sotsialnoi roboty z viyskovosluzhbovtziv (na osnovi svitovykh i vitchyznyanykh teoriy) [On the question of the theoretical foundations of social work with servicemen (based on world and domestic theories)]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical sciences*, 7(338), 211-224. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-7\(338\)-211-224](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-7(338)-211-224) [in Ukrainian]. **6. Pro sotsialnu robotu z simiamy, ditmy ta moloddiu: Zakon Ukrainy vid 21.06.2001 № 2558-III** [On social work with families, children and youth: Law of Ukraine from July, 21 2001 № 2558-III]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (date of appeal: 26.04.2021) [in Ukrainian]. **7. Pro sotsialni posluhy: Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 №2671-VIII** [On social services: Law of Ukraine from January, 17 2019 №2671-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (date of appeal: 26.04.2021) [in Ukrainian]. **8. Zvereva, I. D.** (2000).

Mezhdunarodnyj forum social'nyh rabotnikov [International Forum of Social Workers]. *Praktychna psykhohiia ta sotsialna robota – Practical Psychology and Social Work*, 6, 46-47 [in Russian]. **9. Malakhov, V.** (1996). *Etyka: kurs lektsiy [Ethics: course of lectures]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. **10. Holostova, E. I.** (2000). *Eticheskie imperativy i cennosti social'noj raboty [Ethical imperatives and values of social work]*. *Etika social'noj raboty – Ethics of social work*. (pp. 23-29). Moscow [in Russian]. **11. Solodyankina, A. S.** (2000). *Eticheskie i professionalnye tsennosti sotsialnoy raboty [Ethical and professional values of social work]*. *Etika sotsialnoy raboty – Ethics of social work*. (pp. 30-42). Moscow [in Russian]. **12. Kapska, A. Y.** et al. (2000). *Sotsialna pedahohika [Social pedagogy]*. Kyiv: UDCSSM [in Ukrainian]. **13. Lobanov, V.** (1996). *SSHA: Administrativnaya etika i gosudarstvennaya sluzhba [USA: administrative ethics and public service]*. *Problemy teorii i praktiki upravleniya – Problems of theory and practice of management*, 4, 68-73 [in Russian]. **14. Levchenko, K.** et al. (2005). *Sotsialna profilaktyka torhivli liudmy [Social prevention of human trafficking]* / K. B. Levchenko, I. M. Trubavina (Eds.). Kyiv: Derzhzotsluzhba [in Ukrainian].

Трубавіна І. М., Бойко С. М., Ніконенко О. В. Етичні питання спілкування та професійної діяльності соціальних працівників у роботі з сім'єю військовослужбовців

Актуальність статті в тому, що уперше поставлено питання про етику соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців у час військового конфлікту і пандемії, екстремальних умов існування людства, гуманітарної кризи. Як надавати соціальні послуги, за якими критеріями, на основі яких правил в умовах обмеженості ресурсів – ці етичні питання соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців головні в статті. Авторами показано особливості сім'ї як клієнта соціальних служб, необхідність особливої етики з нею, розкрито сучасні соціальні проблеми сімей військовослужбовців. Стаття розкриває сутність етики поведінки і спілкування соціальних працівників з сім'ями військовослужбовців. Автори визначають особливості сім'ї військовослужбовця, доводять відсутність підготовки соціальних працівників до роботи в умовах війни і пандемії, її попереднє спрямування на роботу в мирних умовах. Автори описують досвід таких наукових досліджень в Україні і за кордоном, що дозволило їм сформулювати мету дослідження – визначити сутність етики поведінки і спілкування соціальних працівників у роботі з сім'ями військовослужбовців. Стаття розкриває поняття професійної етики соціального працівника, який працює з сім'єю, складові такої етики та особливості в роботі з сім'ями військовослужбовців через: цінності різних видів і рівнів, моральні норми та їх види, етичні принципи, моральні якості соціального працівника. Стаття показує перспективи подальших досліджень – розробка етичного кодексу соціальних працівників в умовах війни.

Ключові слова: сім'ї військовослужбовців, соціальна робота, етика соціальної роботи, етичні кодекси, соціальні проблеми військовослужбовців.

Трубавина И. Н., Бойко С. Н., Никоненко О. В. Этические вопросы профессионального общения и деятельности социальных работников в работе с семьей военнослужащих

Актуальность статьи в том, что впервые поставлен вопрос об этике социальной работы с семьями военнослужащих в ходе военного конфликта и пандемии, экстремальных условий существования человечества, гуманитарного кризиса в стране. Как оказывать социальные услуги, по каким критериям, на основе каких правил в условиях ограниченности ресурсов – эти этические вопросы социальной работы с семьями военнослужащих главные. Авторами показано особенности семьи как клиента социальных служб, необходимость особой этики с ней, раскрыты современные социальные проблемы семей военнослужащих. Статья раскрывает сущность этики поведения и общения социальных работников с семьями военнослужащих. Авторы определяют особенности семьи военнослужащего, доказывают отсутствие подготовки социальных работников к работе в условиях войны и пандемии, предыдущую ее направленность на работу в мирных условиях. Авторы описывают опыт таких исследований в Украине и за рубежом, что позволило сформулировать цель исследования – определить сущность этики поведения и общения социальных работников в работе с семьями военнослужащих. Статья раскрывает понятие профессиональной этики социального работника в работе с семьей, составляющие этики и особенности в работе с семьями военнослужащих через: ценности различных видов и уровней, моральные нормы и их виды, этические принципы, моральные качества социального работника. Статья показывает перспективы дальнейших исследований – разработка этического кодекса социальных работников в условиях войны.

Ключевые слова: семьи военнослужащих, социальная работа, этика социальной работы, этические кодексы, социальные проблемы военнослужащих.

Trubavina I., Boyko S., Nikonenko O. Ethical Issues of Professional Communication and Activities of Social Workers in Work with a Family of Military Services

The relevance of the article lies in the fact that for the first time the question was raised about the ethics of social work with the families of military personnel during a military conflict and a pandemic, the extreme conditions of existence of mankind, the humanitarian crisis. The following ethical issues of social work with families of military personnel are the main ones in the article: how to provide social services, by what criteria, on the

basis of what rules in conditions of limited resources? The authors show the peculiarities of the family as a client of social workers and the need for special ethics with it, reveal the modern social problems of the families of military personnel. The article reveals the essence of ethics of behavior and communication of social workers with families. The authors define the characteristics of the family of a serviceman, prove the lack of training of social workers to work in war and pandemic conditions, its previous focus on work in peaceful conditions. The authors describe the experience, which allowed them to formulate the purpose of the study – to determine the essence of the ethics of behavior and communication of social workers in working with families of military personnel. The article reveals the concept of professional ethics of a social worker who works with a family, the components of ethics and features in working with families of military personnel through: values – of various types and levels, moral norms and their types, ethical principles, moral qualities of a social worker. The article shows the prospects for further research as the development of a code of ethics for social workers in war conditions.

Key words: families of military personnel, social work, ethics of social work, codes of ethics, social problems of military personnel.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2021 р.

Прийнято до друку 24.09.2021 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.